

Huize Zonneheuvel

Richard Landman

Op de hoek van de Bilderdijklaan en de Tollenslaan staat sinds enkele jaren een aantal nieuwe woningen. Deze woningen zijn gebouwd op een deel van het perceel waar vroeger Villa Zonneheuvel stond. Toen het pand in 1980 leeg kwam wilde de toenmalige eigenaar het huis niet geheel onbeheerd laten staan. Hij vroeg Richard Landman om er te gaan wonen. Gaandeweg raakte deze geïntrigeerd door de geschiedenis van het huis en ging op onderzoek uit.

Als kleine jongen droomde ik vaak van grote kastelen en oude villa's. In die dromen dwaalde ik erin rond en beleefde spannende avonturen. Hoewel een dergelijke voorstelling in de slaap gevoelsmatig soms lang kan duren, weet u misschien wel dat dit in werkelijkheid maar heel kort is, slechts een paar minuten.

Nu is het niet mijn bedoeling u een uiteenzetting te geven over de psychologische en fysiologische aspecten van dit op zich boeiende verschijnsel; ik wil u iets vertellen over een 'droom' die geen minuten, dagen of weken duurde, maar meer dan achteneenhalf jaar.

Het is december 1980 als ik mijn eerste voetstappen zet op een enigszins heuvelachtig en bosrijk terrein in Bilthoven-Noord. Het pad dat ik bewandel leidt naar een imposante villa.

Een inscriptie op de voorgevel geeft aan dat de villa vlak na de eeuwwisseling is gebouwd. 1912, wordt er met in de muur verankerde, grote metalen cijfers aangegeven. (Later ontdek ik dat het allerminst zeker is dat het bouwjaar 1912 is.)

Als ik de ingang genaderd ben zie ik dat de voordeur en het omliggende kozijn door spinnerag met elkaar verbonden zijn. Blijkbaar is het lang geleden dat iemand dit huis heeft betreden.

Wanneer ik de zware voordeur open, en daarmee de draden van de spinnewebben verbreek, hoor ik ergens ver weg een enorme klap uit het huis. Waarschijnlijk een deur die door de luchtstroom toegeslagen is.

De gebladderde verf op de kozijnen, de loslatende kalk op de muren en het van het plafond gevallen stucwerk versterken mijn indruk dat het niet alleen lang geleden is dat de villa door mensen betreden is, maar ook dat ze onbewoond is.

Ik heb het koud, en niet alleen doordat het december is. De grote hal waarin ik me bevind ademt een sfeer die me even doet verstijven. Het is er leeg, de vloer is van graniet en de muren zijn tot ongeveer een meter hoogte met marmer bekleeft.

Ondanks en misschien wel juist door deze sfeer fascineert het huis me. Ik besluit alle ruimtes te onderzoeken, vooral op sporen van leven en (vroegere) bewoning.

De enige tekenen van leven die ik op de benedenverdieping kan vinden zijn grijze schimmels op een deel van de muur en een zwarte vlieg, die steeds opnieuw blijft

proberen door één van de vele kleine ruitjes naar buiten te komen. Vreemd overigens, realiseer ik me, een vlieg midden in de winter.

Via een brede trap met houten balustrade loop ik naar de eerste verdieping. Ik tel er zes kamers.

In één van deze kamers is een open haard met daarin enkele verkoolde maar niet geheel verbrande houten plankjes. Met een oude krant lukt het me het hout opnieuw te laten branden. In tegenstelling tot de grote hal doet deze kamer warm en veilig aan, misschien omdat ze relatief klein en daardoor besloten is. Ik heb hier niet meer het gevoel dat ik in een kolossaal huis ben. Verder ligt er een wollig kleed op de vloer en is er veel hout in de kamer verwerkt.

Terwijl het haardvuur rustig brandt ga ik een kijkje nemen op zolder. Daar zijn de meeste ruimten leeg en kaal. Op de vloer ligt een fotosnipper, die ik achteloos in mijn jaszak steek. In één van de kamers liggen enkele tientallen matrassen en bedspiralen, keurig gerangschikt.

De fotosnipper, de rest van de foto is nooit gevonden.

Ik besluit een bed en een matras naar de kamer te brengen waar ik het vuur heb aangestoken.

Pas als ik het driedelige bed in elkaar zet, begint het tot me door te dringen waarom ik deze stukken metaal en het schuimrubber naar beneden gesjouwd heb. Niet om even te rusten of liggend iets te overpeinzen: het is me duidelijk dat deze kamer in de immense lege villa mijn plek wordt. De plaats waar ik wil wonen, leven en zijn.

Na enige tijd, als ik me wat gesetteld voel, begin ik me steeds meer af te vragen wat er zich zoal heeft afgespeeld in en om dit huis. Ik ga op onderzoek.

In stoffige archieven ontdek ik interessante wetenswaardigheden over de villa. Tijdens mijn speurtocht rijst er twijfel over de juistheid van het bouwjaar. Een akte uit het kadaster brengt me op het vermoeden dat het huis in 1910 al bestaan heeft. Verder word ik gefascineerd door de oorlogsperiode.

Via buurtbewoners kom ik later in contact met een dame die de villa heeft bewoond. Er wordt me verteld dat zij een echte barones is. Als ik haar bezoek, in een serviceflat in Bilthoven, stelt ze zich voor als mevrouw Hooft Graafland. Haar geboortedatum schat ik van voor de 'geboorte' van de villa.

Zij lijkt verheugd en verbaasd als ik haar vertel haar vroegere woning betrokken te hebben. 'U bedoelt natuurlijk villa Zonneheuvel, gebouwd in 1912 op een terrein aan de Marislaan. Nu heet het daar Bilderdijklaan. Ik heb gehoord dat het er helemaal veranderd is. Er zijn talloze huizen omheengebouwd.' '1912 zegt u?' Ik onderbreek haar omdat het bouwjaar voor mij niet zo vaststaat. Wanneer ik haar vertel dat uit een verkoopakte uit 1913, die ik in het kadaster te Utrecht had gevonden, blijkt dat de toenmalige verkoopster, mejuffrouw Cornélie Frédérique van Hengst, eigenaresse was geworden van de 'duinen, bosch, heide en huis' op 23 november 1910, kijkt ze me peinzend aan. 'Dat moet tante Cor geweest zijn', zegt ze even later. 'Tante Cor was een ongetrouwde tante van mij.'

Gezien de kadastrumnummers op de akte moet met dit huis vrijwel zeker Zonneheuvel bedoeld zijn en mevrouw Graaflands herkenning van 'tante Cor' versterkt mijn vermoeden dat het bouwjaar niet 1912 is geweest. Zij kan me echter geen opheldering geven omtrent het precieze bouwjaar van villa Zonneheuvel.

Een van de eerste foto's van Zonneheuvel, omstreeks 1914. (archief: Jan v.d. Heijden)

Wanneer ik haar vraag of zij zich iets herinneren kan van de periode dat ze in de villa heeft gewoond, glimlacht ze even en begint te vertellen. 'Ik woonde er alleen met mijn moeder en drie dienstbodes. In het begin woonden we er alleen 's zomers; in 1922 zijn we er permanent gaan wonen. Mijn moeder heeft me eens verteld dat het huis eerst door Engelsen bewoond is, die het van haar huurden. Tijdens de oorlog werden er vier Duitse officieren ingekwartierd.'

Als ik mevrouw Graafland vraag of ze zich iets van een bombardement op Zonneheuvel kan herinneren, schudt ze haar hoofd. Uit informatie van het ministerie van Defensie kan ik haar vertellen dat een trapgevel aan de zijkant van de villa door bommen van de Engelse luchtmacht vernield is en dat de meeste van die bommen, bestemd voor de villa, op het Ensah-terrein terecht zijn gekomen. 'Die moffen hebben op dat moment vrijwel zeker in de bunker gezeten die achter het huis gebouwd was. Deze bunker was een belangrijke plaats voor ze: van daaruit was het mogelijk een directe verbinding te maken met het hoofdkwartier in Berlijn.' De oude dame kan zich ook niet meer herinneren wanneer en op welke wijze de Duitse militairen zijn vertrokken. Ook weet ze niet meer exact op welk moment zij Zonneheuvel zelf verlaten heeft.

Ik besluit haar geen vragen meer te stellen en bedank haar voor de thee en het gesprek dat ik met haar mocht hebben.

Als ik terugga naar villa Zonneheuvel (dat inmiddels echt mijn plek is geworden) zie ik een kleine eekhoorn door de tuin naar een venster van het huis lopen. Het diertje kijkt langdurig door de ruit naar binnen. Waarschijnlijk geschrokken door mijn toenadering rent het weg. Even later kijk ik door de ruit naar binnen: op de vensterbank ligt een dode vlieg.

Het is inmiddels 1989. Ik woon er nu ruim acht jaar. Er zijn vergevorderde plannen om villa Zonneheuvel te slopen en de meeste bomen te kappen om twaalf nieuwe woningen op het terrein te bouwen. Verzet van de omwonenden is er de oorzaak van geweest dat dit plan heel lang is uitgesteld. Mijn verblijf wordt echter steeds onzekerder. Ik ben niet zozeer bang voor de dag van de sloop, het heeft vooral iets onwerkelijks. Zoals ook Zonneheuvel iets onwerkelijks heeft. Het is als een jongensdroom, een klein kasteel met daaromheen veel grote bomen. Het is wel een erg lange 'droom' geweest. Op 3 juli 1989 word ik 'wakker-geschud': de sloop zal vandaag beginnen. Villa Zonneheuvel zal plaatsmaken voor moderne woningen.